

BYTOM
odNOWA

Plan działania

dla obszaru pilotażowego

Spis treści

Wstęp.....	3
Obszar pilotażowy.....	4
Główne problemy obszaru pilotażowego.....	15
Obszar pilotażowy.....	18
Mapa lokalizacji projektów.....	20
Lista projektów GPR (EFRR).....	21
Kluczowi interesariusze.....	22
Propozycje rozwiązań dla obszaru pilotażowego.....	24
Inspiracje dla obszaru pilotażowego.....	36
Źródła finansowania.....	39
Zrealizowane inicjatywy lokalne.....	40

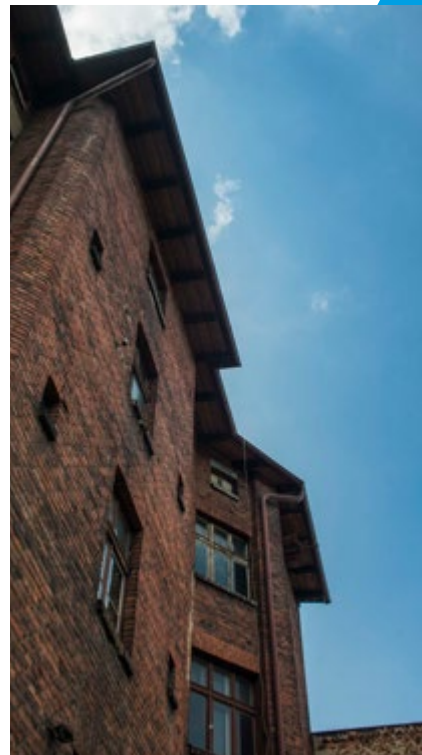
Wstęp

Rewitalizacja jest procesem, który pozwala na poprawę jakości życia mieszkańców poprzez realizację różnego typu działań w przestrzeni oraz aktywizację mieszkańców. Działania te mogą być zarówno ogromnymi inwestycjami, jak i małymi przekształceniami naszej najbliższej okolicy, które możemy zrealizować sami, niewielkim kosztem. Jednakże aby można było mówić o sukcesie rewitalizacji, w zaplanowane czynności muszą włączyć się przede wszystkim podmioty, których te przekształcenia dotyczą, a zatem mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz organizacje społeczne.

Aby zachęcić mieszkańców i przedsiębiorców do działania „na własnym podwórku” i wypracować rozwiązania, które są faktycznie potrzebne na obszarze pilotażowym rewitalizacji Bytomia, w Śródmieściu realizowany jest projekt pod nazwą: „Bytom OdNowa – innowacyjne projekty mieszkaniowe i rozwój inicjatyw społecznych”, w ramach którego zrealizowano zadanie pn. „Wdrażanie działań stymulujących szerokie stosowanie narzędzi partycypacji społecznej w rewitalizacji”. W ramach zadania przeprowadzonych zostało kilkadziesiąt spotkań poświęconych interesariuszom

rewitalizacji, w tym przede wszystkim mieszkańcom i przedsiębiorcom prowadzącym działalność na tym terenie.

W trakcie spotkań dyskutowano na wiele tematów dotyczących życia i prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze Bytomia Śródmieście. Poruszono między innymi problemy, z jakimi muszą mierzyć się mieszkańcy i przedsiębiorcy działający na tym obszarze, a także kwestie kluczowe dla wybranego terenu. Przede wszystkim jednak wspólnie z mieszkańcami, w sposób partycypacyjny, wypracowano propozycje/rekomendacje rozwiązań, których realizacja powinna zapewnić sukces rewitalizacji. Niniejsza publikacja jest głosem mieszkańców Bytomia. Mówi o tym, co jest teraz, a także o tym, jak Śródmieście miasta może wyglądać w przyszłości.

PAMIĘTAJ!

Publikacja ta przedstawia jedynie pewne kierunki działań, właściwe podejście, w jakim powinno się zmierzać. Prawdziwy sukces może zapewnić jedynie aktywne włączenie się mieszkańców Bytomia w realizację zaproponowanych rozwiązań.

Obszar pilotażowy

Obszar wybrany do działań pilotażowych w zakresie rewitalizacji obejmuje 6 lokalizacji. 5 z nich znajduje się w ścisłym centrum miasta, pomiędzy ulicami: Powstańców Warszawskich, F. Nawrota, Piekarską, S. Żeromskiego, Żołnierza Polskiego, Podgórną, Rynek, J. Janty i Wrocławską. Do wyznaczonego w ten sposób obszaru włączono także ulicę Zaulek. Szósty obszar pilotażowy znajduje się przy ul. Brzezińskiej (teren byłych Zakładów Naprawczych

Górnośląskich Kolei Wąskotorowych w Bytomiu). Obszar pilotażowy, z uwagi na swoje położenie (centrum miasta) oraz licznie występujące atrakcyjne przestrzenie publiczne (parki, rynek), powinien stanowić „serce” miasta. Każdy użytkownik tej przestrzeni, niezależnie od posiadanego statusu społecznego, poziomu zamożności czy wykształcenia, powinien znaleźć tam coś dla siebie. Niestety wskazany obszar śródmiejski Bytomia utracił swoje pierwotne

znaczenie. Dominuje tutaj zabudowa mieszkaniowa, zazwyczaj znajdująca się w bardzo złym stanie technicznym. W niniejszym rozdziale przedstawiona została charakterystyka obszaru pilotażowego przygotowana na podstawie działań terenowych, wywiadów oraz spotkań z mieszkańcami i innymi interesariuszami, z wyłączeniem lokalizacji 6, dla której zlecono odrębne opracowanie pn. Analiza Zasadności Realizacji Inwestycji.

LEGENDA

Lokalizacja 1 kwartały 7, 8, 9, 10, 22, 23, 24, 25 | **Lokalizacja 2** kwartały 21, 40 | **Lokalizacja 3** kwartały 39, 41 | **Lokalizacja 4** kwartały 42, 43
Lokalizacja 5 kwartały 76, 77 | **Lokalizacja 6** teren byłych Zakładów Naprawczych Górnośląskich Kolei Wąskotorowych

Ulica J. Smolenia. Zdjęcie: fotografia własna PA NOVA SA

Place i ulice

W trakcie prowadzonych działań pilotażowych na terenie Bytomia uczestnicy spotkań (mieszkańcy i interesariusze rewitalizacji) zwracali uwagę na problemy związane z ulicami, w tym przede wszystkim ich nieodpowiednie zagospodarowanie oraz duży ruch samochodowy. Na ulicach i chodnikach brakuje przede wszystkim wyposażenia w elementy małej architektury, takie jak ławki czy kosze na śmieci. Również zieleni jest tutaj znikoma, jedynie gdzieś tam, np. przy ul. S. Żeromskiego, znajdują się okazałe drzewa.

Kolejnym problemem jest zastawianie chodników samochodami. Podwórze, na których mogłyby powstawać małe parkingi dla mieszkańców, często są zaniedbane i nie nadają się do pozostawiania tam samochodów. Bywa też, że w związku z ich zagospodarowaniem

(komórki, płoty, mury) wjazd samochodów w ogóle nie jest możliwy. Warto zwrócić uwagę, że na obszarze pilotażowym i w pobliskiej okolicy znajduje się wiele instytucji publicznych (szkoły podstawowe, MOPR). Wiele klientów tych instytucji pozostawia swoje samochody na ulicach czy chodnikach, często blokując przestrzeń dla mieszkańców obszaru.

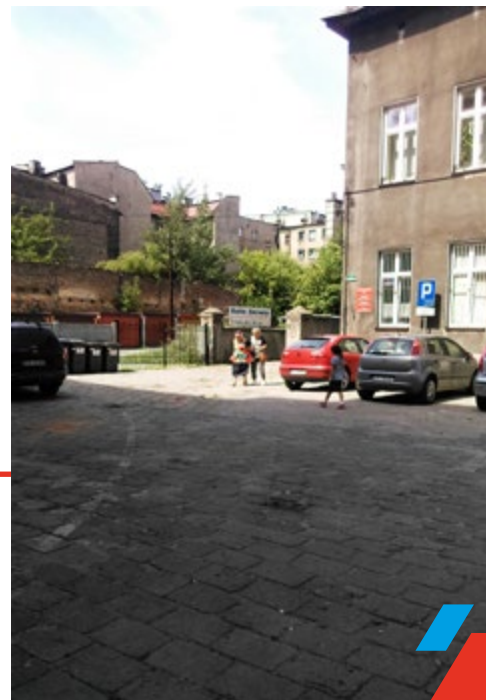
Szczególnym problemem, który zdiagnozowano na obszarze pilotażowym rewitalizacji, jest niewystarczająca ilość przestrzeni publicznych, które byłyby miejscami centrotwórczymi i sprzyjałyby aktywizacji mieszkańców. Wśród nielicznych placów, znajdujących się na wskazanym terenie, należy wymienić te znajdujące się w pobliżu kościołów – Parafia Rzymskokatolicka pw. Świętej Trójcy w Bytomiu oraz Ko-

ściół Rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Innymi dużymi przestrzeniami są także place wraz z infrastrukturą sportową w pobliżu Szkoły Podstawowej nr 3, Zespołu Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących oraz Szkoły Podstawowej nr 4. Przestrzenie przy placówkach edukacyjnych przeznaczone są jednak głównie dla dzieci i młodzieży, a w okresie wakacyjnym, jak i również późnymi popołudniami, gdy szkoły są zamykane, również dostęp do tego typu placów jest ograniczony.

Teren przy Szkole Podstawowej nr 4 w Bytomiu.

Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

Podwórko będące własnością miasta przy Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie – ul. J. Piłsudskiego.

Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego.

Jednymi z większych przestrzeni publicznych znajdujących się na wskazanym obszarze są podwórka przy budynku Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie oraz w pobliżu Poczty Głównej w Bytomiu. Oba podwórka są obecnie wykorzystywane przez mieszkańców bądź klientów tych instytucji w celach parkingowych.

Miejscami, które wykorzystywane są jako obszary życia społecznego i kulturalnego, są place znajdujące się w pobliżu obszaru pilotażowego, jednak nie bezpośrednio na ich terenie, tj. plac Jana III Sobieskiego, Rynek oraz plac Akademicki. Miejsca te wykorzystywane są do organizowania wydarzeń kulturalnych czy targów, np. żywności ekologicznej. Ich oddziaływanie jest jednak ponadlokalne.

Podwórza

Rolę lokalnych miejsc centrotwórczych dla mieszkańców mogłyby przejąć podwórza wewnątrz zabudowy, jednakże są one zazwyczaj zaniedbane, wykorzystywane do celów parkingowych (tam, gdzie to możliwe) lub do składowania czy wyrzucania niepotrzebnych rzeczy. Najczęściej przestrzenie te nie posiadają nawierzchni utwardzonych, elementów małej architektury, takich jak ławki czy kosze, a także zieleni. Poniżej zaprezentowane zostało jedno z nich, znajdujące się przy ul. J. Piłsudskiego 59. Posiada ono cechy typowego podwórka znajdującego się na terenie kwartałów. Wyposażone jest w komórki lokatorskie, które są bardzo zniszczone i wygląda-

ją nieestetycznie. Ponadto składowane są tutaj różne zbędne przedmioty, a także śmieci. W tym przypadku występuje dość duża ilość zieleni, jednak jest to zieleń dzika, nieuporządkowana i mocno zaniedbana.

Zdewastowane podwórko należące do kamienicy przy ul. Piłsudskiego 59.
Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

**Podwórko Café Rene Reaktywacja
– ul. Żołnierza Polskiego 9.**
Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

Podwórko przy ul. Żołnierza Polskiego 9.
Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

Podwórko przy ul. J. Piłsudskiego 51.
Źródło: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

Na terenie obszaru pilotażowego odnaleziono jednak miejsca, w których podwórza są zadbane. Wyróżniają się tym, że są wyposażone w elementy małej architektury, takie jak ławki czy altany. Są to przestrzenie głównie lokalne, sąsiedzkie, często zamknięte dla osób z zewnątrz z obawy przed ich dewastacją. Zauważalne są potrzeby mieszkańców do posiadania miejsca zielonego, gdzie mogliby odpocząć i spędzić

czas z rodziną i sąsiadami. Wśród ciekawych i atrakcyjnych przykładów należy wymienić podwórko z zieloną wertykalną ścianą przy ul. Żołnierza Polskiego 9, a także podwórka przy ulicach: J. Piłsudskiego 12, 36 i 51, J. Kwietniewskiego 17, Powstańców Warszawskich 38, Mariackiej 5 i 6.

Podwórko przy ul. J. Piłsudskiego 51.
Źródło: fotografia własna – TUP ZEiW

Podwórko przy ul. Mariackiej 6.
Źródło: fotografia własna – TUP ZEiW

Podwórko przy ul. Mariackiej 5.
Źródło: fotografia własna – TUP ZEiW

Podwórkó przy ulicy J. Kwietniewskiego 17.
 Źródło: fotografia własna – Fundacja Napraw Sobie Miasto

Podwórkó przy ulicy J. Piłsudskiego 36.
 Źródło: fotografia własna – Fundacja Napraw Sobie Miasto

Podwórkó przy ul. Powstańców Warszawskich 38.
 Źródło: fotografia własna – Fundacja Napraw Sobie Miasto

Lokale użytkowe

Obszar pilotażowy jest bardzo zróżnicowany również pod względem potencjału ekonomicznego. Najwięcej aktywności gospodarczych skupia się wzdłuż „zewnętrznych” ulic obszaru rewitalizacji, tj. wzdłuż ulicy Gliwickiej, J. Jainty, S. Webera, J. Piłsudskiego, J. Smolenia, B. Chrobrego, Piekarskiej, Podgórznej, przy Rynku i częściowo przy ul. Strażackiej. Pozostałe ulice posiadają charakter przede wszystkim mieszkaniowy z pojedynczymi, nielicznymi usługami w parterach budynków.

Taki a nie inny rozkład aktywności ekonomicznych wynika przede wszystkim z „tranzytowego” charakteru wymienionych ulic. Ulice te łączą bowiem pozostałe/inne obszary miasta z centrami usługowymi położonymi w jego bezpośrednim sąsiedztwie (Galeria Agora, Rynek), stanowiąc niejako „naturalne” korytarze komunikacji (w tym pieszej) z północnych i wschodnich części miasta. Wyjątek stanowi tutaj ul. Zaułek, która z racji półprywatnego charakteru i położenia względem frontów budynków, nie stanowi atrakcyjnego szlaku komunikacyjnego. Z uwagi na znaczny stopień dekapitalizacji tkanki miejskiej, a co za tym idzie jej mało reprezentacyjny charakter, nagromadzenie problemów społecznych, a także niski poziom bezpieczeństwa, stopień wykorzystania ich potencjału ekonomicznego jest średni lub niski (znaczna liczba pustostanów i lokali do wynajęcia).

Bezpośrednie sąsiedztwo galerii handlowej również przyczynia się do „wysysania” aktywności ekonomicznych z wymienionych obszarów, gdyż przedsiębiorcy wolą lokalizować działalność w miejscach postrzeganych jako atrakcyjne, chętnie odwiedzane przez potencjalnych klientów.

Wśród punktów handlowo-usługowych znajdujących się na obszarze pilotażowym należy wymienić przede wszystkim:

- **punkty handlowe:** sklepy spożywcze, z odzieżą (w tym używaną), zabawkami, piekarnie, kwiaciarnia, sklep zoologiczny, pasmanteria, sklep rybny,
- **usługi rzemieślnicze:** szewc, krawiec, tapicer, pracownia kapeluszy, pracownia gorsetów, pracownia szycia futer,
- **usługi finansowe:** banki,
- **usługi doradcze:** kancelaria prawna, biura rachunkowe, biura nieruchomości,
- **usługi ochrony zdrowia i opieki medycznej:** stomatolog, przychodnia zdrowia, apteki, sklep medyczny, szpital specjalistyczny,
- **usługi higieniczno-estetyczne:** studio odnowy biologicznej, studio tatuażu, salony fryzjerskie,
- **usługi edukacyjne:** szkoły podstawowe, przedszkole, zespoły szkół, szkoły wyższe,
- **obiekty gastronomiczne:** restauracje, bary i budki z lodami.

Ponadto występują tutaj również sklepy z suplementami diety, serwis urządzeń grzewczych, usługi ogólnobudowlane, lombard i inne.

Problemem rozpatrywanego obszaru jest jednak duża rotacja działalności gospodarczych. Istnieje kilka punktów handlowo-usługowych działających już od wielu lat na tym terenie, jednak powstanie galerii handlowej oraz pogłębiająca się dekapitalizacja tkanki miejskiej skutecznie odstrasza kolejnych przedsiębiorców. Jednym z najpoważniejszych problemów, jakie zdiagnozowano na obszarze, jest zalewanie ulicy J. Piłsudskiego. Już przy większych deszczach lub podczas wiosennych roztopów na ulicy pojawia się woda, która wdziera się także do lokali usługowych i piwnic. Skutkuje to koniecznością ciągłych remontów, co jest nieopłacalne dla przedsiębiorców, dlatego też rezygnują oni z prowadzenia działalności w tej okolicy.

Pustostany

Na obszarze pilotażowym odnotowano dużą liczbę pustostanów, w tym pustych lokali usługowych znajdujących się w parterach budynków. Bardzo często pustostanami są budynki usytuowane w podwórkach – oficyny. Ponadto na całym terenie występują budynki, które

są w trakcie remontu, więc na obecny moment nie są wykorzystywane. Podobnie obiekty, które zostały już częściowo zamurowane ze względu na planowaną lub rozpoczętą rozbiórkę. Najmniej pustych lokali usługowych znajduje się w ścisłym centrum, im dalej od centrum,

tym takich lokali jest więcej. Poniżej zaprezentowane zostaną dane dotyczące pustostanów z podziałem na poszczególne lokalizacje obszaru pilotażowego.

Lokalizacja nr 1

W badanym obszarze znajduje się 18 pustych lokali użytkowych w parterach budynków pełniących funkcje usługowo-mieszkaniowe oraz 13 pustostanów obejmujących znaczną część obiektów.

Lokalizacja nr 2

Na terenie lokalizacji nr 2 budynki będące w całości pustostanami stanowią 7,5% powierzchni zabudowy kwartałów, natomiast 50% wszystkich istniejących lokali usługowych w parterach to pustostany (27 pustych lokali).

Lokalizacja nr 3

W badanym obszarze jest kilka pustostanów, a najwięcej z nich zlokalizowanych jest przy ulicy J. Piłsudskiego i przy ulicy Piekarskiej (tylko w kwartale nr 41). Na terenie całej lokalizacji znajduje się 6 kamienic będących w całości pustostanami oraz cztery budynki przystosowane pod funkcje usługowe. Natomiast pozostałe pustostany obiektowe to oficyny, pozostałości po garażach, komórkach czy magazynach (stanowią one 12% wszystkich budynków). Oprócz tego jest także 16 pustych lokali usługowych w parterach, które stanowią 20% wszystkich tego typu lokali na badanym obszarze.

Lokalizacja nr 4

Na terenie kwartałów nr 42 i 43 jest 14 budynków, które są w całości pustostanami. Mimo że część z nich jest remontowana, a część jest świeżo po remoncie, to nadal pozostają puste. Ponadto zlokalizowano 38 pustych lokali usługowych, 143 pomieszczenia na wynajem (pojedyncze lokale usługowe), a także 72 puste lokale mieszkalne.

Lokalizacja nr 5

W badanym obszarze znajduje się 26 pustych lokali użytkowych w parterach kamienic, które pełnią funkcje mieszkaniowe, a także pustostany obejmujące całe obiekty. Do grupy budynków w całości niezagospodarowanych należy jedna kamienica mieszkalna, kilka oficyn mieszkalnych, a także kompleks po byłej mleczarni Milkos.

Problemy w kwartałach mieszkalno-usługowych

W obszarze wyznaczonym do działań pilotażowych w zakresie rewitalizacji dominuje zabudowa o charakterze mieszkaniowo-usługowym. Z uwagi na znaczny stopień degradacji substancji budowlanej, jak również niedostatek funkcji kulturalnych, usługowych i handlowych, obszar ten utracił swoje pierwotne walory w oczach mieszkańców i użytkowników. Mała atrakcyjność przestrzeni, niskie poczucie bezpieczeństwa i nagromadzenie

probleatów społecznych powodują, że potencjalni użytkownicy wymienionych przestrzeni nie widzą powodów, dla których mieliby spędzać w niej swój czas lub kreować różnego rodzaju aktywności (np. społeczne, ekonomiczne). Rolę tę, na chwilę obecną, pełni galeria handlowa znajdująca się w bezpośrednim sąsiedztwie Rynku, a także sąsiednie ośrodki miejskie (Katowice).

Festiwal gier „Planszopernik” organizowany przez Szkołę Podstawową nr 4.

Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

Spontaniczna lub stała aktywność mieszkańców

Na całym obszarze zauważalna jest niewielka aktywność społeczna mieszkańców, a inicjatywy lokalne, które występują, ograniczają się do uporządkowania podwórek. Aktywnie działa za to Szkoła Podstawowa nr 4, organizując różnego rodzaju pikniki rodzinne, spotkania świąteczne. Jest to jednak instytucja, która postrzegana jest przez pryzmat edukacji dzieci i młodzieży, w związku z czym mieszkańcy, którzy nie posiadają dzieci w wieku szkolnym, nie korzystają z prezentowanej oferty. W ramach szkoły bardzo aktywnie działa także Szkolny Klub Gier Planszowych „Planszopernik”, który organizuje spotkania

klubu uczniowskiego, a raz w miesiącu także spotkania dla rodziców. Ponadto, okresowo w szkole urządzone są turnieje gier planszowych. Innym aktywnym podmiotem działającym na wskazanym terenie jest Fundacja „Inicjatywa”, która działa na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Bytomia. Jednym z prowadzonych przez nią projektów jest Bytomski Fundusz Regrantingowy, w ramach którego aktywne organizacje pozarządowe mogą uzyskać mikrodotacje.

Więcej informacji znajdziesz na stronie www.bytomodnowa.pl.

Miejsca niebezpieczne, wymagające oświetlenia

Według przeprowadzonej diagnozy miejscem wymagającym specjalnego wsparcia jest ulica Piekarska, która przez okolicznych mieszkańców uważana jest za „najgorszą ulicę”. Jeden z uczestników warsztatów tak ją opisał: „Boję się ulicy Piekarskiej o każdej porze”. Jest to spowodowane przede wszystkim złym stanem budynków, które mają bardzo zniszczone elewacje i odstraszające bramy wejściowe. Dodatkowo jest tam znaczna liczba pustostanów – zarówno lokali mieszkalnych, jak i usługowych.

Innym miejscem, sklasyfikowanym przez mieszkańców jako miejsce niebezpieczne, jest przewiązka między ul. Powstańców Śląskich i Piekarską. Wynika to z braku zagospodarowania i oświetlenia terenu, na którym zlokalizowane są opuszczone budynki. Dlatego też, zwłaszcza w godzinach nocnych, poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców jest znacznie obniżony.

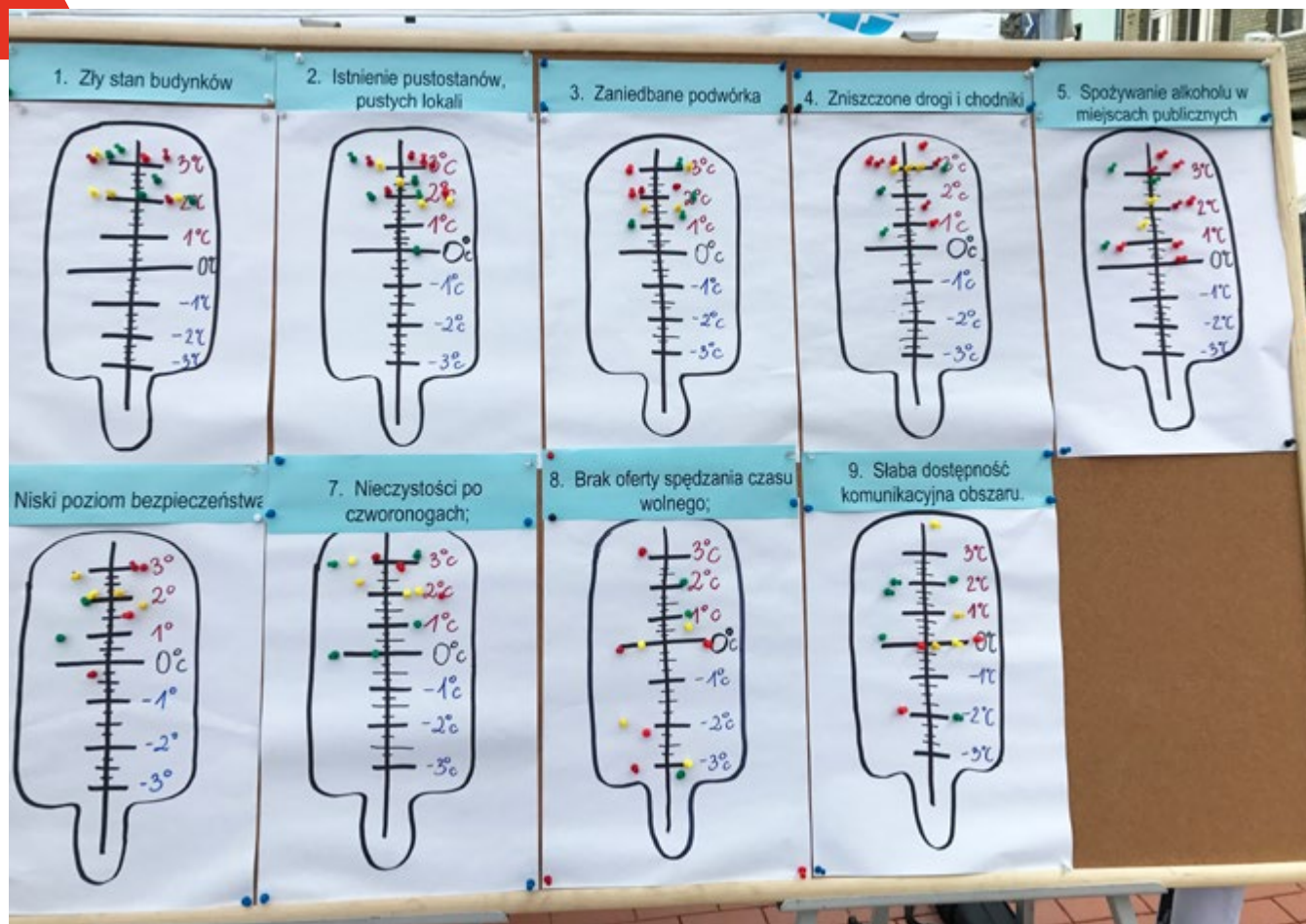

Część istniejących na obszarze pilotażowym bram wjazdowych (np. wzdłuż ulicy Piekarskiej lub J. Smolenia) może być uważana za miejsca niebezpieczne, zwłaszcza po zmroku. Spowodowane jest to ich złym stanem technicznym, brakiem odpowiedniego zagospodarowania w ich pobliżu, a także brakiem oświetlenia.

Główne problemy obszaru pilotażowego

Kluczowe kwestie poruszane przez mieszkańców

Termometry ważności problemów.

Zdjęcie: fotografia własna – Centrum Doradztwa Strategicznego

1.

Zły stan techniczny zabudowy mieszkaniowej

Budynki znajdujące się na obszarze pilotażowym to stare kamienice, które w większości przez długi czas nie były remontowane, dlatego niszczeją. Problem został uznany przez mieszkańców za bardzo pilny. Zauważają oni, że remonty kamienic odbywają się jedynie za sprawą istniejących wspólnot mieszkaniowych i prywatnych inwestorów, a tam gdzie ich nie ma, budynki zostają bez pomocy.

2.

Duży odsetek pustostanów

Wiele lokali pozostaje pustych ze względu na brak koncepcji ich zagospodarowania. Problemem jest zarówno stan techniczny budynków, które w dużej mierze nadają się do remontów, jak i kwestia samej lokalizacji. Obiekty mieszczą się w mało atrakcyjnych miejscach. Pomimo tego że lokale są stosunkowo tanie, ich remont jest nieopłacalny. Kolejną kwestią jest duża rotacja punktów handlowo-usługowych, co spowodowane jest lokalizacją oraz małym zainteresowaniem okolicznych mieszkańców. Ponadto istnieje również problem regularnego zalewania ulicy J. Piłsudskiego, która jest położona niżej niż tereny okoliczne i posiada zepsutą przepompownię. Ta kwestia niekorzystnie wpływa na budynki, które niszczeją, a poszczególne lokale nie stanowią interesującej oferty dla najemców. Przy odpowiednim

przygotowaniu i stworzeniu oferty inwestycyjnej możliwe będzie wykorzystanie istniejących lokali.

3.

Zaniedbane podwórka

Istotnym problemem jest także zły stan podwórek wewnątrz kamienic. Często zaśmiecone, a istniejące na nich garaże i komórki lokatorskie rozpadają się. Uczestnicy spotkań podkreślali potrzebę zmian w tym zakresie. Zauważano, że na niektórych podwórkach realizowane są pojedyncze inicjatywy zagospodarowania czy odświeżania podwórek, jednak spotykają się one z oporem czy nawet sprzeciwem innych mieszkańców. Mieszkańcy obawiają się, że postawienie nowych ławek czy zrobienie atrakcyjnej przestrzeni przyciągnie osoby spożywające alkohol. Równie często takie inicjatywy kończą się dewastacją. Wskazywana była zatem konieczność podejmowania zmian systemowych w stosunku do nieruchomości należących do miasta Bytom, podejmowanie inicjatyw wspólnie, wraz z mieszkańcami, wspieranie ich.

4.

Zniszczone drogi i chodniki

Problem związany z infrastrukturą drogową zgłaszany był przez mieszkańców, jednak należy zauważyć, że nawierzchnia ulic czy chodników, w większości, nie jest w najgorszym stanie. Bardziej istotną kwestią jest system funkcjono-

wania ulic, które są niebezpieczne dla pieszych. Brakuje bezpiecznych przejść dla pieszych, a ma to szczególne znaczenie w okolicach szkół podstawowych i innych obiektów publicznych. Kolejnym problemem jest także wszechobecne parkowanie samochodów na chodnikach i ulicach, co przeszkadza użytkownikom – pieszym czy rowerzystom w poruszaniu się po centrum.

5.

Spożywanie alkoholu w miejscach publicznych

Problem ten nie jest bardzo mocno widoczny w przestrzeni kwartałów obszaru pilotażowego, jednakże mieszkańcy skarżą się, że na swoich podwórkach muszą się z nim zmagać. Przyczynia się to do zmniejszenia poczucia bezpieczeństwa mieszkańców oraz niechęci do inwestowania w swoją okolicę (podwórze) czy spędzania czasu wolnego poza własnym mieszkaniem.

6.

Niski poziom bezpieczeństwa

Przyczyna braku poczucia bezpieczeństwa na obszarze wynika, zdaniem mieszkańców, z niskiej jakości oświetlenia, a także występowania nieoświetlonych miejsc, takich jak podwórka czy bramy budynków. W celu poprawy jakości życia mieszkańców należy zadbać o prawidłowe oświetlenie, a także zastosować, przynajmniej miejscowo, monitoring.

7.

Nieczystości po czworonogach

Ze względu na brak toalet dla psów czy specjalnych pojemników na psie odchody, a także niską świadomość społeczną, problem psich kup występuje na całym terenie obszaru pilotażowego. Mieszkańcy nie przywiązują uwagi do sprzątania nieczystości po swoich pupilach, przez co chodniki, wejścia do budynków i bramy są zanieczyszczone. Przyczynia się to do ogólnego zanieczyszczenia przestrzeni wspólnych oraz niechęci do spędzania czasu wolnego z rodziną na świeżym powietrzu.

8.

Brak oferty związanej z rekreacją

Problem związany z ofertą spędzania czasu wolnego był wskazywany przez część mieszkańców, jednak niektórzy zauważali, że taka oferta jest całkiem dobrze rozwinięta i wszystko zależy od chęci uczestnictwa w oferowanych zajęciach. Na obszarze pilotażowym działa Szkoła Podstawowa nr 4, która posiada ciekawą ofertę spędzania czasu wolnego, np. w ramach Szkolnego Klubu Gier Planszowych „Planszopernik” organizowane są spotkania z grami planszowymi oraz rodzinne turnieje gier.

Kwestią problematyczną jest tutaj okres wakacyjny, kiedy szkoła jest zamknięta. Po wschodniej stronie obszaru znajduje się plac Jana III Sobieskiego z biblioteką i Muzeum Górnolaskim. Obie instytucje mają w ofercie zajęcia skiero-

wane do wszystkich grup wiekowych, jednak dla osób starszych oferta nie jest zbyt bogata, dlatego proponuje się wprowadzenie większej liczby zajęć dla tej grupy wiekowej.

9.

Słaba dostępność komunikacyjna obszaru

Generalnie obszar jest dobrze obsługiwany komunikacyjnie, jednak według mieszkańców autobusy i tramwaje mogłyby kursować częściej. Problemem są połączenia piesze, a w celu polepszenia tego stanu, należałoby zlikwidować mury i inne przeszkody stawiane pomiędzy poszczególnymi podwórkami.

Obszar pilotażowy

Obiekty i instytucje stanowiące potencjał obszaru

Instytucje edukacyjne

Przedszkole Miejskie nr 18, Szkoły Podstawowe nr 3 i nr 4, Wydział Teatru Tańca Akademii Sztuk Teatralnych, Zespół Szkół Gastronomiczno-Handlowych, Śląski Uniwersytet Medyczny – Wydział Zdrowia Publicznego, Zespół Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących.

Przedszkole Miejskie nr 18 przy ul. J. Piłsudskiego 24, Szkoła Podstawowa nr 3 przy ul. Strażackiej 2 oraz Szkoła Podstawowa nr 4 przy ul. B. Chrobrego 9 to placówki edukacyjne, które służą mieszkańcom także dzięki istniejącej towarzyszącej infrastrukturze sportowej.

Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich przy ul. S. Żeromskiego 26 obejmuje Technikum nr 1, Zasadniczą Szkołę Zawodową nr 1 oraz Branżową Szkołę I Stopnia nr 1 i oferuje profile związane z obsługą hotelową, kelner-

ską i kucharską. To miejsce istotne nie tylko ze względu na ofertę edukacyjną, ale także z uwagi na istniejącą infrastrukturą towarzyszącą – boisko, wewnętrzny dziedziniec oraz restaurację, z których korzysta szersze grono osób.

Zespół Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących przy ul. S. Webera 6 obejmuje VII Liceum Ogólnokształcące, Technikum nr 5 oraz Branżową Szkołę I Stopnia nr 5 i oferuje wykształcenie w kierunku m.in. technik logistyk, technik przemysłu mody, fotograf.

Wydział Teatru Tańca Akademii Sztuk Teatralnych przy ul. J. Piłsudskiego 24 A to ośrodek edukacji wyższej, który posiada znaczenie ponadlokalne.

Inną placówką edukacji wyższej jest Wydział Zdrowia Publicznego Śląskie-

go Uniwersytetu Medycznego – przy ul. Piekarskiej 18. Oferuje on kierunki: dietetykę, zdrowie publiczne oraz zarządzanie ryzykiem zdrowotnym. Podobnie jak Wydział Teatru Tańca ta instytucja również posiada znaczenie ponadlokalne i przyczynia się do napływu osób spoza terenu kwartałów.

Obiekty o szczególnym znaczeniu

Na całym obszarze kwartałów zlokalizowane są liczne obiekty o szczególnym znaczeniu. Występują tutaj obiekty sakralne, obiekty związane z edukacją, z pomocą społeczną oraz handlem.

Obiekty związane z handlem

Centrum Handlowe Agora przy ul. Tadeusza Kościuszki 1 to obiekt ważny dla całego miasta. Oprócz prowadzonej działalności handlowej organizowane są tu różne wydarzenia związane z historią, fotografią i sztuką.

Kolejnym ważnym budynkiem jest kompleks zabudowań po byłej mleczarni Milkos, który jest zaniedbany i zaśmiecony oraz stwarza zagrożenie bezpieczeństwa dla przechodniów. Aktualnie to miejsce jest wykorzystywane do spożywania alkoholu przez różne grupy.

Innym istotnym zespołem zabudowań jest budynek straży pożarnej z wewnętrznym dziedzińcem, garażami oraz stacją paliw. Ciekawym przykładem jest również dawna poczta, która obecnie należy do firmy Dom Invest. Budynek posiada duży potencjał inwestorski, zarówno ze względu na dużą liczbę pomieszczeń usługowych, jak i swoją ciekawą formę i architekturę.

Obiekty sakralne

Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny przy ul. ks. K. Koziółka 3, kościół Świętej Trójcy przy ul. J. Kwietniewskiego 1, Kościół Adwentystów Dnia Siodmego przy ul. Powstańców Warszawskich 48 i Centrum Chrześcijańskie KANAAN przy ul. Powstańców Warszawskich 42.

Instytucje o charakterze sakralnym są ważne ze względu na swoje znaczenie historyczne i kulturalne, a także ze względu na organizowane działania integracyjne i animacyjne. Zarówno kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, jak i kościół Świętej Trójcy zostały wpisane do rejestru zabytków nieruchomości województwa śląskiego.

Obiekty związane z pomocą społeczną

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie przy ul. P. Woźniaka 53/7 i ul. J. Piłsudskiego 67 oraz Dzienny Dom Pomocy nr 1 przy ul. J. Piłsudskiego 69.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, a także instytucje działające w ramach tej placówki, takie jak Terenowy Punkt Pomocy Środowiskowej nr 67 oraz Dzienny Dom Pomocy nr 1 zajmują się pomocą społeczną oraz świadczą pracę socjalną.

Mapa lokalizacji projektów

wynikających z „Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+” i projektu pilotażowego realizowanych na obszarze pilotażowym

Lista projektów GPR (EFRR)

Projekty zlokalizowane (w tym zlokalizowane częściowo) na obszarze pilotażowym

1
Termomodernizacja oraz zmiana systemów ogrzewania nieruchomości zlokalizowanych w Śródmieściu Bytomia	2
Termomodernizacja budynku Wydziału Zdrowia Publicznego Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Bytomiu przy ul. Piekarskiej 18	3
Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich w Bytomiu
4
Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 4 w Bytomiu	5
Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących w Bytomiu	6
Remont budynku kościoła pw. Świętej Trójcy w Bytomiu
7
Prace renowacyjne przy kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP w Bytomiu	8
Utworzenie Centrum Usług Społecznych oraz lokali socjalnych, wspomaganych i chronionych w Bytomiu (Śródmieście, Rozbark)	9
Remonty obiektów na potrzeby Centrum Integracji Aktywnej
10
Rewitalizacja podobszarów 10, 11, 12, 13 – Bytom Śródmieście, Rozbark	11
Modernizacja starego domu katechetycznego przy ul. ks. K. Koziołka 3 w Bytomiu	12
Masz firmę – masz lokal – Program Aktywizacji Lokali Użytkowych
	13
Odnowa obiektów po byłym Zakładzie Naprawczym Górnośląskich Kolei Wąskotorowych w Bytomiu	

Kluczowi interesariusze

Osoby mieszkające bądź działające w obszarze rewitalizacji

Na terenie obszaru pilotażowego zidentyfikowano następujących interesariuszy.

Mieszkańcy obszaru

Mieszkańcy wskazanego obszaru pilotażowego borykają się z różnego typu problemami społecznymi, takimi jak bezrobocie, ubóstwo czy uzależnienia. Zauważalny jest także niski poziom aktywności społecznej. W trakcie spotkań udało się wyłonić kilku mieszkańców, którzy są bardziej aktywni, jednak są to jednostki, które nie zawsze mają siłę przebicia w lokalnej społeczności. Wśród mieszkańców obszaru pilotażowego należy wyróżnić kilka istotnych grup, m.in.: osoby starsze/seniorzy, dla których istotne jest stworzenie odpowiedniej oferty spędzania wolnego czasu, a także zapewnienie dostępności do podstawowych usług publicznych, w tym zdrowotnych. Drugą istotną grupą są dzieci i młodzież, którzy w przyszłości będą stanowili o rozwoju zarówno obszaru pilotażowego, jak i całego miasta. Dlatego też istotne jest, aby zapewnić programy rozwoju, a w przyszłości także atrakcyjną i wysokopłatną pracę.

Użytkownicy obszaru

Użytkownicy obszaru to osoby, które korzystają z oferty punktów handlowych

i usługowych, znajdujących się na terenie obszaru. Z jednej strony mogą być oni zainteresowani poprawą jakości przestrzeni publicznej, w której przebywają, z drugiej jednak strony ze względu na brak przywiązania emocjonalnego do przestrzeni i przebywanie w niej jedynie okazjonalnie, osoby te mogą nie być skłonne zaangażować się w działania na rzecz poprawy okolicy.

Przedsiębiorcy

Kolejną grupą interesariuszy są przedsiębiorcy, którzy prowadzą działalność handlowo-usługową. Jest to grupa bardzo zróżnicowana – zarówno ze względu na wielkość prowadzonych firm, jak i zakres ich działalności. Niektóre z nich działają tutaj od wielu lat, np.: zakład instalacji elektrycznych, zakład tapicerski, zakłady naprawy sprzętu medycznego, usługi ogólnobudowlane i zegarmistrz. Zwrócono uwagę, że punkty usługowe odnoszące największe sukcesy to sklepy specjalistyczne oferujące unikatowy asortyment i usługi. Natomiast część najemców lokali często się zmienia. Problemem tej grupy jest duża konkurencja ze strony Centrum Handlowego Agora oraz sklepów wielkopowierzchniowych. Większość właścicieli punktów handlowych i usługowych nie wykazuje zainteresowania działaniami ukierunko-

wanymi na rozwój lokalnej społeczności. Wywołane jest to ogólną niechęcią do angażowania się czy brakiem wiary w możliwość zmiany. To także brak poczucia przynależności do tego terenu. Dla wielu osób jest to wyłącznie miejsce pracy i nie utożsamiają się z nim.

Instytucje

Na terenie kwartałów znajdują się także instytucje służące mieszkańcom, takie jak: Przedszkole Miejskie nr 18, Szkoły Podstawowe nr 3 i nr 4, Wydział Teatru Tańca – Akademia Sztuk Teatralnych, Zespół Szkół Gastronomiczno-Handlowych, Śląski Uniwersytet Medyczny – Wydział Zdrowia Publicznego, Zespół Szkół Administracyjno-Ekonomicznych i Ogólnokształcących, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie przy ulicy J. Piłsudskiego 67, Terenowy Punkt Pomocy Środowiskowej nr 10 oraz Dzienny Dom Pomocy nr 1 przy ul. J. Piłsudskiego 69. To instytucje, które choć mają siedziby na tym terenie, to swoje działania prowadzą na szerszą skalę. Najaktywniejszą z nich będzie z pewnością Szkoła Podstawowa nr 4, która organizuje zajęcia pozalekcyjne i kółka zainteresowań, a także pikniki rodzinne. Przy szkole podstawowej działa bardzo aktywny Szkolny Klub Gier Planszowych „Planszopernik”. **Miejski Ośrodek Pomocy**

Rodzinie to instytucja społeczna wspierająca rodziny, osoby niepełnosprawne i seniorów. Jednym z większych projektów MOPR-u jest zakończony już projekt By-PAS (Bytomska Pracownia Aktywności Społecznej), którego celem było zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz zwiększenie zdolności do zatrudnienia osób objętych projektem. **Terenowy Punkt Pomocy Środowiskowej nr 10** to instytucja zajmująca się aktywizacją zawodową i pracą socjalną. Zajmuje się udzielaniem pomocy finansowej rodzinom, a także kieruje podopiecznych do różnych projektów związanych z aktywizacją zawodową. Świadczy również usługi opiekuńcze osobom niepełnosprawnym i długotrwale chorym. Dzienny Dom Pomocy nr 1 to także instytucja społeczna, która organizuje spotkania integrujące dla swoich podopiecznych. Placówka wspiera osoby samotne oraz prowadzi zajęcia, m.in. terapeutyczne.

Punkty terenowe dla mieszkańców Śródmieścia z obszaru pilotażu znajdują się w następujących punktach adresowych: P. Woźniaka 53/7 (nr 2), J. Piłsudskiego 67 (nr 10).

Organizacje pozarządowe

Ponadto na terenie objętym pilotażem znajduje się siedziba organizacji pozarządowej Fundacja „Inicjatywa”, która działa na rzecz mieszkańców Bytomia. Razem z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie prowadzi wspomniany wyżej projekt By-PAS, a także była operatorem Bytomskiego Funduszu Regrantingowe-

go, udzielając minigrantów aktywnym organizacjom pozarządowym.

Zarządcy budynków

Zarządcy budynków to także istotni interesariusze ze względu na wykonywaną przez nich pracę, tj. zarządzanie i administrowanie nieruchomościami znajdującymi się na terenie objętym pilotażem. Ponadto, jednostka budżetowa gminy Bytom, Bytomskie Mieszkania, realizuje projekt pn. „Termomodernizacja oraz zmiana systemów ogrzewania nieruchomości zlokalizowanych w Śródmieściu Bytomia”.

Zarządcy budynków w obszarze pilotażowym:

- Bytomskie Mieszkania
- City Projekt
- Zakład Budynków Miejskich
- Śląski Zakład Nieruchomości
- Spółdzielnia Mieszkaniowa przy Regionalnej Izbie
- Elster
- Axel
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej
- Magnez.

Wspólnoty mieszkaniowe

Wspólnoty mieszkaniowe to ważna grupa interesariuszy, w szczególności przez wzgląd na ich moc sprawczą. Są to bowiem grupy mieszkańców, które mają wspólny interes – własną kamienicę, a często także podwórze. Dodatkowo ich atutem jest posiadanie środków finansowych dających możliwość realizacji projektów inwestycyj-

nych, takich jak remont kamienic czy odnowę podwórzy.

Parafie

Parafie pełnią szczególną rolę – poprzez organizowanie wydarzeń integrujących i animacyjnych lokalną ludność. Parafie znajdujące się w obszarze pilotażowym: Świętej Trójcy i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

Uczniowie i studenci

Ze względu na istnienie szkół podstawowych oraz szkół średnich czy szkoły wyższej na terenie obszaru pilotażowego jako interesariuszy należy także wymienić uczniów i studentów reprezentujących te szkoły. Szczególnie istotną kwestią dla tych grup będzie bezpieczeństwo w poruszaniu się, a także dostępność komunikacyjna obszaru. Co więcej zarówno uczniowie, jak i studenci mogą być potencjalnymi klientami usług powstających w obszarze pilotażowym – punktów gastronomicznych, sklepów spożywczych, ale także oferty rekreacyjnej czy kulturalnej.

Propozycje rozwiązań dla obszaru pilotażowego

Wsparcie dla mieszkańców

W rozdziale tym znajduje się opis proponowanych rozwiązań/działań, które będzie można wdrażać i dzięki którym obszar pilotażowy zacznie się zmieniać. Wskazane działania są jednak tylko sugestiami czy koncepcjami, wypracowanymi wspólnie z mieszkańcami i innymi interesariuszami rewitalizacji w Bytomiu Śródmieście. Aby możliwa była ich realizacja, konieczne jest włączenie się partnerów gospodarczych, publicznych i społecznych, w tym samych mieszkańców, którzy będą chcieli zrobić coś dla siebie i swojego otoczenia. Mamy nadzieję, że wskazane rozwiązania zainspirują do zmian.

Wdrażanie Bytomskiego Modelu Mieszkalnictwa Dostępnego

Wypracowanie modeli z wykorzystaniem miejskiego zasobu mieszkań jest jednym z elementów projektu pilotażowego rewitalizacji, jaki Bytom realizował od 2016 roku. Wypracowano rozwiązania, z których będą mogły korzystać inne miasta w Polsce. W całym kraju odnotowuje się problem braku mieszkań, złego stanu substancji komunalnej czy lokali

niedostosowanych do potrzeb aktualnych najemców (np. seniorzy mieszkający w ponad stumetrowych mieszkaniach na wysokich kondygnacjach). Obowiązujące regulacje prawne dają samorządom niewielkie możliwości kreatywnego dysponowania substancją mieszkaniową. Zadaniem Bytomia było wypracowanie modeli z zastosowaniem aspektów prawnych, społecznych i ekonomicznych. **Koncepcja Bytomskiego Modelu Mieszkalnictwa** zawarta została w publikacji

„Pustostan do zagospodarowania. Długoterminowe możliwości inwestycyjne w mieszkalnictwie w Bytomiu”. Zawiera m.in. następujące modele:

Oferta inwestycyjna pustostanów – w rejonie objętym pilotażem rewitalizacji wytypowano kwartał w ścisłym centrum miasta z 44 budynkami. Wykonano dla nich kompletną inwentaryzację. Przedsiębiorca, który zdecydowałby się na zakup budynku (lub

lokalu), otrzymuje kompleksową dokumentację techniczną: ekspertyzę techniczną oraz rzuty mieszkań i lokali użytkowych. To zdecydowanie obniża koszty inwestycji, jakie musiałby ponieść przedsiębiorca. Pozwoli mu także zapoznać się ze stanem technicznym, kubaturą budynku i kosztami kompleksowego remontu. Gruntowne przebadanie budynków w kwartałach pilotażu ma w przyszłości pomóc przywrócić im dawny blask i niwelować bariery architektoniczne w Śródmieściu. Opracowania techniczne zawierają również wytyczne dotyczące zakresu remontów, na przykład czy należy wymienić strop lub dach lub jaką zastosować kolorystykę elewacji.

Bezgotówkowa sprzedaż lokali w zamian za usługę remontową – miasto może odsprzedać nieruchomość za usługę remontową w miejskich pustostanach lub częściach wspólnych budynku, na zasadzie wymiany barterowej. Jeśli przedsiębiorcy zdecydują się na takie rozwiązanie, nie będą wpłacać pieniędzy do miejskiej kasy, ale za równowartość nieruchomości lub lokalu wyremontują pustostany w budynkach należących do miasta. W ten sam sposób mogą nabyć lokal użytkowy czy grunt do zabudowy (płomba). Przedsiębiorca może na takiej transakcji oszczędzić, a gmina zyskuje wyremontowane mieszkania zastępcze lub socjalne.

Mieszkanie dla seniora – model polega na zamianie mieszkań większych na mniejsze, umiejscowione w centrach miast. Przygotowane w Bytomiu mieszkanie dla seniora ma ok. 40 m² i mieści się na pierwszym piętrze. Dodatkowo wyposażone jest w elektronikę pozwalającą monitorować bezpieczeństwo lokatora (np. czujniki dymu), a także jego stan zdrowia. Wdrażany jest tu system teleopieki, dzięki któremu senior zostanie zaopatrzony w specjalny terminal. Może on być połączony zarówno z personelem medycznym, jak i rodziną osoby starszej. Terminal dostarcza informacji o codziennych czynnościach, takich jak wyjście z domu czy wstawanie w nocy z łóżka, a inne parametry dostosowywane są do indywidualnych potrzeb.

Mieszkanie na start – model realizowany przez Towarzystwo Budownictwa Społecznego, adresowany do ludzi młodych. Polegał na przekształcaniu lokali użytkowych w mieszkania. W zasobach Towarzystwa Budownictwa Społecznego znajduje się sporo lokali zajmowanych wcześniej przez firmy. Ich remont nie wymaga dużych nakładów finansowych, dlatego można je przekształcić w lokale mieszkalne. Na początek TBS zaproponował lokale przy Rynku, w oficynie. Metraż nie był zbyt duży, idealny dla jedno- dwuosobowych gospodarstw domowych, dlatego oferta skierowana była do osób, które nie ukończyły 35. roku życia i nie mają tytułu prawnego do innego mieszkania.

Społeczne Agencje Najmu – rozwiązanie dla właścicieli mieszkań, którzy chcieliby je wynająć, natomiast obawiają się m.in. nieuczciwych najemców, którzy nie płacą czynszu albo użytkują lokal niezgodnie z przeznaczeniem. Agencja pełni w tym momencie rolę gwaranta, że mieszkanie będzie użytkowane właściwie i nie straci na wartości. Zabezpieczeniem jest umowa najmu instytucjonalnego, z notarialnym potwierdzeniem ze strony bliskich czy znajomych najemcy, że w razie naruszenia warunków, będzie miał on gdzie się wyprowadzić. Społeczna Agencja Najmu to propozycja dla osób, które nie radzą sobie z wynajęciem mieszkania na rynku komercyjnym; które np. opuszczają ośrodki opiekuńcze, dla samotnych matek, albo studentów. Osoby najmujące mieszkania w agencji mają przydzielanych asystentów monitorujących sposób użytkowania lokalu czy opłacanie czynszu.

Koncepcja Bytomskiego Modelu Mieszkalnictwa zaprezentowana została we wrześniu 2018 r. podczas Forum Inwestycji Mieszkaniowych i Nieruchomości.

Mieszkanie za remont

Projekt zakłada wynajęcie komunalnych lokali mieszkaniowych, położonych w kwartale, w atrakcyjnej cenie. Warunkiem jest przeprowadzenie remontu na koszt najemcy. Dzierżawcy będą musieli spełnić kryteria dochodowe i po-

wierzchniowe. Warunkiem zawarcia umowy będzie ponadto brak prawa własności do innego lokalu mieszkalnego. W umowie określony zostanie termin zakończenia remontu, zakres prac oraz zasady ich wykonania.

Zwolnienia z podatku od nieruchomości

Projekt pilotażowy zakłada przygotowanie uchwały Rady Miejskiej, na podstawie której byłoby możliwe zwolnienie z podatku od nieruchomości budynków (wybudowanych przed 1945 rokiem) położonych w obszarze pilotażowym, w których dokonano remontu elewacji lub dachu.

Program odnowy podwórek

Problem związany z brakiem zagospodarowania podwórek był jednym z najczęściej wskazywanych przez mieszkańców. Podwórka na terenie obszaru w większości znajdują się w złym stanie – są zaniedbane, często zaśmiecone i powinny zostać ponownie zagospodarowane. Brakuje na nich miejsc dla dzieci – w postaci niewielkich placów zabaw, urządzonych terenów zieleni oraz ławek. Co więcej, temat odnowienia podwórek był jednym z najchętniej poruszanych tematów przez mieszkańców w trakcie spotkań warsztatowych.

Aby zachęcić mieszkańców do podejmowania działań w przestrzeni miejskiej, konieczne wydaje się stworzenie projektu uchwały/zarządzenia, który oferowałby dofinansowanie lub inną pomoc (np. rzeczową) na realizację działań związanych z odnową podwórek. Tego typu program mógłby bazować na doświadczeniach innych miast w Polsce.

Tego typu program to nie tylko szansa na uzyskanie lepszych, bardziej estetycznych i użytecznych podwórek, ale i znakomita okazja do podejmowania współpracy sąsiedzkiej. Stworzenie takiego programu mogłoby zostać poprzedzone inwentaryzacją stanu istniejących podwórek.

Główne założenia programu „Podwórka Odnowa”:

- Programem mogą być objęte nieruchomości stanowiące własność gminy **Bytom**, które przylegają do nieruchomości wspólnot mieszkaniowych, co do których wspólnota uzyskała tytuł prawny, np. w postaci dzierżawy, a także nieruchomości stanowiące własność lokatorów należących do wspólnoty, przy założeniu, że wspólnota podejmie stosowną uchwałę w sprawie.
- W ramach programu mieszkańcy/wspólnoty, chcąc wyremontować swoje podwórko, **muszą zagwarantować wkład własny**, który może być wniesiony przez wspólnotę w postaci pieniężnej lub niepieniężnej (np. wykonanie prac samodzielnie przez mieszkańców).
- W ramach projektu pomocą obejmowane będą takie działania jak: tworzenie placów zabaw dla dzieci (huśtawki, boiska, piaskownice, zjeżdżalnie itp.), tworzenie zespołów zieleni (rabaty, miniogródki), montowanie elementów małej architektury (ławki, kosze, lampy) i tworzenie infrastruktury (dojścia, podjazdy itp.).

Wizualizacja
Źródło: P.A. NOVA SA

Odnowa podwórek będzie realizowana także w projekcie „Rewitalizacja podobszarów 10, 11, 12, 13 – Bytom Śródmieście, Rozbark”, który zakłada roboty budowlane w zdegradowanych budynkach i obiektach przemysłowych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni miejskich i przyległego otoczenia.

Sprzątamy podwórka

Alternatywą programu „Podwórka Odnowa” może być projekt „Sprzątamy podwórka”. Zakłada on organizowanie cyklicznego wspólnego sprzątania podwórek przez mieszkańców przy wsparciu ze strony miasta. Podczas akcji, odbywającej się np. raz na dwa miesiące, miasto dostarczy mieszkańcom niezbędny sprzęt (np. worki na śmieci, rękawiczki, kosiarki, wywóz śmieci i odpadów wielkogabarytowych) oraz wesprze ich w porządkowaniu podwórek. W ramach akcji przewiduje się podjęcie działań w podwórzach o cechach przestrzeni prywatnej lub półprywatnej, będących własnością gminy. Proponuje się takie działania jak: prace rozbiórkowe i zabezpieczające zdegradowane budynki, budowę nowych ogrodzeń oraz montaż/naprawę bram wjazdowych, uporządkowanie miejsc parkingowych, uporządkowanie zieleni (prace porządkowe i nowe nasadzenia), uporządkowanie nawierzchni, utworzenie parku kieszonkowego, montaż oświetlenia i monitoringu.

Bezpieczne bramy

Program prewencyjny ukierunkowany na poprawę poczucia bezpieczeństwa mieszkańców kwartału. W ramach programu planuje się organizację spotkań z policją oraz strażą miejską, podczas których mieszkańcy będą mogli porozmawiać z przedstawicielami służb na temat bezpieczeństwa kwartału i sposobu rozwiązania zgłoszonych problemów. Ponadto

planuje się organizację szkoleń z zakresu samoobrony (szczególnie dla kobiet i osób starszych) oraz udzielania pierwszej pomocy. Proponuje się również zorganizowanie spotkania ze służbami oraz odpowiednimi jednostkami organizacyjnymi miasta, podczas których poruszone zostaną kwestie inwestycyjne mogące poprawić poczucie bezpieczeństwa, tj. oświetlenie ulic oraz monitoring miejski.

Ukwiecone okna

Jedną z propozycji poprawy przestrzeni publicznej w centrum Bytomia jest namówienie mieszkańców kamienic na upiększenie swoich okien/balkonów poprzez posadzenie na nich kwiatów. Projekt mógłby być organizowany w ramach konkursu – najładniej ukwiecone okna kamienicy lub poprzez rozdawanie sadzonek kwiatów. Projekt niewielkim kosztem przyczyni się do poprawy jakości przestrzeni publicznej i może być finansowany w ramach inicjatywy lokalnej bądź też regrantingu. Podmiotem odpowiedzialnym za jego realizację może być organizacja pozarządowa bądź wspólnota mieszkaniowa.

Ukwiecone okna w mieście Czerwionka na Śląsku.
Źródło: www.portalkomunalny.pl

Konkurs ofert na działania aktywizujące i integrujące mieszkańców

Projekt zakłada organizację otwartego konkursu ofert skierowanego do organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego na realizację działań aktywizujących i integrujących mieszkańców kwartału. W ramach konkursu można byłoby składać oferty na przedsięwzięcia animacyjno-artystyczno-kulturalne, regularne lub jednorazowe zajęcia sportowo-rekreacyjne dla dzieci, młodzieży lub dorosłych. W ramach corocznego konkursu zlecane mogą być zadania skierowane na osiągnięcie celów rewitalizacji.

Ośrodek aktywizacji społeczno-kulturalnej i artystycznej – działania społeczne

Projekt zakłada uruchomienie ośrodka, którego oferta zostałaaby skierowana przede wszystkim do dzieci i młodzieży oraz seniorów, pozwalając na aktywne, zdrowe, bezpieczne i ciekawe spędzanie czasu w formie ośrodka wsparcia dziennego. Główną siedzibą byłyby obiekty po straży pożarnej bądź budynek mleczarni, natomiast zajęcia odbywałyby się także w ośrodku parafialnym oraz w nowym obiekcie widowiskowo-sportowym. Jednostka byłaby odpowiedzialna za animację młodzieży. Zakłada się, że pełniłoby również rolę punktu kontaktowego ds. rewitalizacji kwartału oraz informacyjnego w zakresie realizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (informacja o aktualnych szkoleniach, dotacjach itp.). W ramach centrum proponuje się utworzenie pomieszczenia/sklepu, w którym mieszkańcy będą mogli sprzedawać przygotowane przez siebie produkty spożywcze (np. przetwory, ciasta) oraz rękodzieło.

Działania aktywizujące mieszkańców – pikniki/spotkania sąsiedzkie

Aby pobudzić lokalną społeczność, konieczne jest podjęcie działań służących poznaniu się i integracji mieszkańców.

W celu zachęcenia mieszkańców do wychodzenia z domów i aktywnego spędzania wspólnie czasu, proponuje się realizację niewielkich lokalnych imprez/eventów, np. pikników, turniejów gier podwórkowych oraz świąt podwórek. Organizacja tego typu działań może być finansowana przez samych mieszkańców przy wsparciu finansowym opartym o inicjatywę lokalną bądź Bytomski Fundusz Regrantingowy.

W trakcie ich realizacji można korzystać także z usług Banku Wolontariatu czy Banku Wzajemnych Usług Sąsiedzkich. W celu uruchomienia tego typu aktywności konieczne jest jednak znalezienie lokalnych liderów, instytucji społecznych, grup lokalnych, które zapoczątkują tego typu inicjatywę. W trakcie trwania projektu zidentyfikowano kilka osób, które mają potencjał do poprowadzenia tych działań. Ciągłe jednak są to jednostki, które nie zawsze są na tyle zdeterminowane, aby poprowadzić działania do końca. Konieczne jest udzielenie wsparcia merytorycznego i organizacyjnego, które świadczy punkt informacyjny.

Wizualizacja Centrum Aktywności Mieszkańców „Społeczna Mleczarnia”.
Źródło: Opracowanie własne – TUP ZEiW

Propozycje rozwiązań dla obszaru pilotażowego

Wsparcie dla przedsiębiorców

Program realizowany aktualnie:

Masz pomysł – masz firmę

Projekt realizowany przez Bytomską Agencję Rozwoju Inwestycji Sp. z o.o., skierowany do bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo mieszkańców Bytomia. W projekcie można otrzymać bezzwrotne dofinansowanie na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie doradczo-szkoleniowe oraz wsparcie pomostowe dla uczestników. Aby wziąć udział w projekcie, należy wypełnić formularz rekrutacyjny (www.bari.bytom.pl), w którym należy opisać swój pomysł na działalność gospodarczą oraz biznesplan na jej utrzymanie.

Propozycje wprowadzenia nowych programów/działań:

Masz firmę – masz lokal

Program grantowy dla wspierania działalności komercyjnej o profilu kreatywnym w ramach Programu Zagospodarowania Pustostanów.

Program zagospodarowania pustostanów

Projekt zakłada przygotowanie uchwały Rady Miejskiej, na podstawie której możliwe będzie przekazanie pod prowadzenie działalności gospodarczej/kulturalnej/kreatywnej lokalu użytkowego położonego w obszarze rewitalizacji, na preferencyjnych warunkach (publiczny przetarg pisemny – konkur-

su ofert – na wysokość stawki czynszu najmu lokali użytkowych).

Program wsparcia dla rzemieślników

Projekt zakłada wsparcie dla rzemieślników bazujące na rozwiązaniach przyjętych na Dolnym Śląsku (Program Wsparcia Rzemiosła na Dolnym Śląsku). Projekt zawierać będzie kilka wzajemnie uzupełniających się komponentów.

Komponent promocyjno-informacyjny

Z jednej strony ma on na celu ukazanie lokalnej społeczności zalet i możliwości, jakie płyną z korzystania z usług lokalnych rzemieślników (wspólna kampania promocyjna bytomskich rzemieślników, możliwość rozszerzenia działającego już projektu Fachmani z Bytomia na większą skalę). Z drugiej strony ma promować wśród młodych ludzi zainteresowanie rzemiosłem – możliwość obrania tej ścieżki zawodowej przez młodych ludzi (w ramach tego elementu zakłada się współpracę szkół podstawowych z rzemieślnikami działającymi na terenie miasta i realizację zajęć szkolnych, w ramach których pokazywane będą te ciekawe zawody).

Komponent inwestycyjny

Przekazanie pomocy w formie grantów na rozwój działalności gospodarczych lub informacji poświęconych tej grupie zawodowej na temat możliwości pozyskania środków z innych funduszy na rozwój działalności.

Komponent konsultacyjno-doradczy

W postaci Centrum Obsługi Inwestora/punktu doradczego, w którym osoba odpowiedzialna (stanowisko dla rzemieślników), będzie udzielała wsparcia w przygotowaniu projektów inwestycyjnych czy pozyskiwaniu funduszy na rozwój tego typu działalności itp.

Program wsparcia dla przedsiębiorców, którzy prowadzą unikatowe usługi

Przykładem jest modystka, właściciel specjalistycznego sklepu z materiałami czy pasmanterii. Przedsiębiorcy kształciliby uczniów z innych części regionu bądź z Bytomia. Pierwszym krokiem byłoby zatrudnienie organizatora społecznościowego, który zacząłby pracę nad stworzeniem grupy przedsiębiorców, która wspólnie promowałaby swoje usługi i pozyskiwała uczniów. Celem jest wspólne komunikowanie swoich produktów i usług przez pięciu przedsiębiorców (na przykład strona internetowa).

Program ulg podatkowych

W Bytomiu obowiązuje uchwała w sprawie zwolnień z podatku od nieruchomości w ramach regionalnej pomocy inwestycyjnej na wspieranie inwestycji początkowej i tworzenie nowych miejsc pracy związanych z tą inwestycją na terenie miasta Bytom z dnia 27 maja 2015 roku. Konieczne wydaje się wprowadzenie podobnej uchwały, która powodowałaby zwolnienia z podatków dla inwestorów, którzy będą chcieli lokować swoje działalności na terenie obszaru pilotażowego. W uchwale można utworzyć preferencje dla wybranych branż, np. rzemieślników/firm kreatywnych.

Przygotowanie i wdrożenie koncepcji programowo-organizacyjnej Jarmarków Bytomskich

Zakłada się opracowanie koncepcji i realizację Jarmarków Bytomskich obejmujących Rynek, pl. Grunwaldzki oraz ul. Podgórną. Działanie ma na celu podniesienie atrakcyjności miasta. Wdrażane będzie odbywać się poprzez szczegółowy plan organizacyjno-marketingowy powiązany z wykorzystaniem przestrzeni publicznych i obiektów we władaniu prywatnym. Przewidywana jest etapowa realizacja planu od strony handlowej i inwestycyjnej oraz budowa trwałości inicjatywy poprzez zaangażowanie interesariuszy, z perspektywą rozwoju inicjatywy na sąsiadujące obszary, np. pl. J. Sobieskiego, ul. Wałową, dworzec kolejowy.

Stworzenie klastra kulturalnego

Lokale handlowo-usługowe znajdujące się w parterach budynków (ul. J. Jainty), powinny być stopniowo przekształcane w kierunku utworzenia nowoczesnej strefy wpływającej na kształtowanie obszaru centralnego miasta, z likwidacją usług i lokali substandardowych. Ponadto na ul. Zaułek proponuje się stworzenie pasażu – projekt przewiduje dwie możliwości, do wyboru w procesie planowania partycypacyjnego z udziałem właścicieli i najemców nieruchomości:

- wydzielenie części publicznej, zamykanej w godzinach nocnych, od części półprywatnej podwórek zabudowy mieszkaniowej. W pasażu znalazłyby się funkcje handlowe o charakterze specjalistycznym oraz niewielki zakres usług gastronomicznych (w ciągu dnia) w części wschodniej oraz w wybranych podwórzach dostępnych z ulicy Zaułek. Istniałaby możliwość tworzenia „tylnych” wejść do lokali handlowych przy ul. J. Jainty i Gliwickiej – z funkcjami specjalistycznego handlu

uzupełniającego pobliskie centrum handlowe Agora;

- ul. Zaułek w całości (a nie we fragmentach, jak w punkcie poprzednim) przestanie pełnić funkcję dozorowanej przestrzeni publicznej. Ciąg ul. Zaułek wycofany zostałby z wykazu przestrzeni publicznych tej części miasta. Jego ewentualną przebudowę zajęliby się własnym sumptem właściele posesji wchodzących w skład kwartału. Lokale znajdujące się w parterach budynków, wykorzystywane do prowadzenia działalności handlowo-usługowej, powinny być przekształcane w kierunku utworzenia nowoczesnej strefy wpływającej na kształtowanie obszaru centralnego miasta. Stworzyłoby to fundament pod rozbudowę klastra kulturalnego, wprowadzając do przestrzeni centralnej funkcje wyższego rzędu. Profil ten realizowany mógłby być poprzez system grantów na działalność kulturalną podmiotów prywatnych.

Program podnoszenia standardu usług na ulicach Śródmieścia, w tym m.in.:

- Podniesienie standardu usług na ul. Mariackiej – nadanie ulicy funkcji kreatywno-artystycznej w modelu komercyjnym (handlowo-usługowym), wspierane działaniami z zakresu inżynierii finansowej i marketingu: małe lokale wynajmowane w ramach projektów aktywizacyjnych GPR. Możliwość uzupełnienia funkcjami gastronomicznymi.
- Podniesienie standardu usług zachodniej części ul. Murarskiej – nadanie ulicy funkcji kreatywno-artystycznej w modelu komercyjnym (handlowo-usługowym), z preferencjami dla kreatywnych usług kosmetyczno-fryzjerskich; wspieranie działaniami z zakresu inżynierii finansowej i marketingu: małe lokale wynajmowane w ramach projektów aktywizacyjnych GPR. Przy ul. Murarskiej 3 punkt promocyjny rewitalizacji w oparciu o model komercyjny.
- Poszukiwanie inwestorów, konsultowanie i doradztwo w zakresie profilu kreatywnego. Możliwość uzupełnienia funkcjami gastronomicznymi.
- Podniesienie standardu usług wschodniej części ul. Kościelnej – nadanie ulicy funkcji kreatywno-artystycznej w modelu komercyjnym (handlowo-usługowym), z preferencjami dla krótkoseryjnej mody; wspieranie działaniami z zakresu inżynierii finansowej i marketingu: małe lokale wynajmowane w ramach projektów aktywizacyjnych GPR. Możliwość uzupełnienia funkcjami gastronomicznymi. Istniejący szalek publiczny do adaptacji.

Pasaż Strażacki

Śródmiejski pasaż z funkcjami kulturalno-gastronomicznymi, z całodobowym przejściem z pl. Strażackiego na ulicę Podgórną. Zespół „ogródków” gastronomicznych dziedzińca tworzy unikalne miejsce spotkań mieszkańców miasta i różnego typu aktywności artystycznych. Działania inwestycyjne, głównie ze środków prywatnych, wspierane grantami ze środków rewitalizacyjnych, dodatkowo publiczne wsparcie wybranych kreatywnych aktywności artystycznych.

Targowe funkcje ulicy Podgórnej

Wzbogacenie ul. Podgórnej w funkcje targowe – stałe lub okazjonalne. Ulica ta łączy dwie duże przestrzenie publiczne, które mogłyby być przeznaczone na okazjonalne targi (starocie, ekożywność, fitness itp.) o znaczeniu regionalnym. Te przestrzenie to Rynek i pl. J. Sobieskiego. Jednak codzienne utrzymanie aktywności tak dużych powierzchni jest obecnie niemożliwe. Nowe funkcje ul. Podgórnej, mające charakter stały, budowałyby markę „targów bytomskich”.

Okazjonalnie zewnętrzna przestrzeń handlowa mogłaby być poszerzana o Rynek i dalej aż do obecnego targowiska, a w drugą stronę o pl. J. Sobieskiego. Działania ze środków publicznych obejmują organizację przestrzeni, inwestycje w stoiska handlowe refinansowane ze środków prywatnych w porozumieniu z organizacjami kupieckimi.

Wewnętrzny pasaż usługowo-handlowy między ulicami Murarską a Podgórną

Adaptacja przestrzeni na cele publiczne. Mimo że większość najemców pasażu stanowiłby sektor prywatny, to gmina mogłaby organizacyjnie wesprzeć projekt. Możliwość wykorzystania środków rewitalizacyjnych.

Propozycje rozwiązań dla obszaru pilotażowego

Przyjazna ulica

Woonerf

Idea woonerfu pochodzi z Holandii i jest odpowiedzią na gwałtowny wzrost liczby samochodów w strefach wymagających szczególnego bezpieczeństwa, takich jak rejony szkół i stref zamieszkania. To forma ulicy, która łączy interesy różnych użytkowników przestrzeni, bowiem znajdują się na niej zarówno miejsca parkingowe, strefa dla pieszych i rowerzystów, a także strefa rekreacyjna oraz zieleń. To przestrzeń publiczna łącząca poszczególne obszary, stwarzająca miejsca spotkań dla mieszkańców.

Na spotkaniach z mieszkańcami pojawiły się głosy, że w Śródmieściu jest potrzeba lokalizacji tego typu rozwiązań. Jest to spowodowane zbyt dużą liczbą samochodów w tym rejonie, a także

brakiem przyjaznych przestrzeni publicznych. Aby mógł zostać wdrożony projekt woonerfu, konieczne jest wyłonienie się grupy inicjatywnej (lub lidera społecznego), która podejmie współpracę z miastem w celu jego realizacji. Kolejno należy przeprowadzić analizy w celu ustalenia, które ulice mogłyby ulec przekształceniu, biorąc pod uwagę rozmaite uwarunkowania (konieczność konsultacji z Miejskim Zarządem Dróg i Mostów w Bytomiu) oraz sporządzić koncepcję przekształceń (można wykorzystać pomoc architekta oferowaną w ramach punktu informacyjnego o rewitalizacji). Po przedstawieniu koncepcji zmian organizacji ulicy należy zorganizować spotkanie lub cykl spotkań z mieszkańcami bloków sąsiadujących z planowanym woonerfem oraz użytkowników przestrzeni, dzięki czemu będzie można uzyskać społeczną akceptację zmian. Efektem spotkania powinien być także opracowany szczegółowy projekt wybranej ulicy (ilość miejsc parkingowych, elementy małej architektury itp.) oraz deklaracje mieszkańców/użytkowników

przestrzeni, którzy chcieliby włączyć się w realizację projektu.

W trakcie trwania projektu pilotażowego przeprowadzono spotkania z mieszkańcami, na których wstępnie zaproponowano lokalizację woonerfu na ulicy J. Smolenia lub/oraz na ulicy S. Webera.

Koncepcja utworzenia woonerfu może zostać zgłoszona w ramach Budżetu Obywatelskiego działającego w Bytomiu.

W początkowej fazie realizacji miasto Bytom może także zmienić uchwałę Rady Miejskiej w celu obniżenia opłaty za zajęcie pasa ruchu. Pozwoli to na włączenie się przedsiębiorców w realizację woonerfu i umożliwi im wystawienie się ich ze swoim towarem (minimum 3 przedsiębiorców oraz powstanie 1 lokalu gastronomicznego z ogródkiem w perspektywie 2 lat).

Ograniczenie ruchu samochodowego

Projekt zakłada ograniczenie ruchu samochodowego oraz poprawę jakości ulic i ciągów pieszych w kwartałach pilotażowych. W ramach projektu proponuje się wykonanie remontu chodników wraz z dopuszczeniem ruchu rowerowego (utworzenie ciągów pieszo-rowerowych), zwężenia ulic, ograniczenia prędkości, wprowadzenie elementów małej architektury (kosze, ławki, zieleni).

Podniesienie bezpieczeństwa na placu w zachodniej części ul. Kościelnej

Utrzymanie istniejącego zagospodarowania z ewentualną korektą zakresu usług, z uwagi na występujące problemy społeczne.

Wybiegi dla psów

Na ulicach miast widoczne są zwierzęta, szczególnie psy, po których nikt nie sprząta, przez co ulice, chodniki i podwórka są zanieczyszczone. Rozwiązaniem istniejącego problemu związanego z pozostawianiem nieczystości po czworonogach są piaskownice dla psów, czyli psie toalety. Ze względu na małe wymagania przestrzenne piaskownice dla psów, w przeciwieństwie do wybiegów, są odpowiednim rozwiązaniem tego problemu. Jednym z miejsc wyznaczonych do realizacji tego typu infrastruktury jest pl. Żelazny. Zakłada się tam zlokalizowanie ogrodzonego wybiegu dla psów z elementami tzw. agility. W strefie wejściowej podwórza przewiduje się częściowe utwardzenie nawierzchni oraz utworzenie przestrzeni spotkań sąsiedzkich – stołów i ław pośród zieleni.

Oprócz działań infrastrukturalnych równolegle należy realizować działania informacyjne. Zasadnym byłoby prowadzenie kampanii informacyjnej odnośnie do przeznaczenia piaskownic, ponieważ tego typu rozwiązania istnieją już w Bytomiu, jednak często są mylone z piaskownicami dla dzieci. Akcja pt. Czysty Bytom mogłaby obejmować stworzenie materiału wideo na temat problemu psich odchodów i sposobów

zwalczania tego problemu. Ważne, by kampania była prowadzona zarówno poprzez tablice umieszczane w miejscach publicznych i blokach, jak i w prasie, telewizji oraz internecie. W ramach działań informacyjnych odpowiednie byłoby także ustawienie w niektórych miejscach tzw. psich stacji, które są wyposażone w dystrybutory woreczków oraz kosze na psie odchody. Przykładową lokalizacją piaskownicy jest przestrzeń zlokalizowana przy ul. J. Piłsudskiego 39. W realizację działania powinny włączyć się organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną zwierząt oraz lokalne grupy miłośników czworonogów. Działania mogą być finansowane z budżetu obywatelskiego, Bytomskiego Funduszu Regrantowego czy inicjatywy lokalnej.

Wizualizacja pl. Żelaznego.
Źródło: opracowanie własne – TUP ZEiW

Inspiracje dla obszaru pilotażowego

Co może się zmienić w Bytomiu?

Animacja przestrzeni publicznej/Menadżer kwartału

Projekt zakłada powołanie menadżera kwartału/jednostki zajmującej się koordynacją zagospodarowania, rozwoju, funkcji i wydarzeń w kwartale. Do jego obowiązków należeć będzie organizacja wydarzeń, dbanie o odpowiednie zagospodarowanie przestrzeni, udział w decyzjach dotyczących lokalizowania nowych usług (rozwój kwartału w kierunku kwartału kreatywnego).

Wprowadzenie organizowania społecznościowego

Jednym ze zidentyfikowanych problemów jest małe zainteresowanie mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy udziałem w procesie rewitalizacji. W związku ze zidentyfikowanym małym zaangażowaniem i zainteresowaniem prowadzonymi działaniami powyższy plan zakłada utworzenie stanowiska organizatora społecznościowego. Jego rola i znaczenie są kluczowe dla realizacji wymienionych działań, ponieważ będzie on pełnił rolę informacyjną i mobilizującą dla interesariuszy. Pierwsza z nich ma polegać na informowaniu, w szczególności mieszkańców wskazanych obszarów i przedsiębiorców, o dotyczących ich projektach. Biorąc jednak pod uwagę niski stopień zaangażowania, organizator społecznościowy ma także zachęcać do działania i budować grupy robocze, które będą realizowały zadania zgodne z celami rewitalizacji.

Plan podniesienia atrakcyjności turystyczno-handlowej miasta

Wyodrębnienie głównych komponentów planu, ich dopracowanie organizacyjne oraz określenie wspólnych działań

promocyjnych, synchronizacja działań podejmowanych w ramach różnych komponentów.

Koncepcja programowo-organizacyjna turystyki miejskiej

Obejmująca w rozpatrywanym kwartale m.in. kościół parafialny Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (fara), a w jego obszarze – organizację lapidarium oraz udostępnienie dla turystów wieży kościelnej. Możliwe włączenie także innych miejsc.

Adaptacja płyty Rynku

Utrzymanie stanu istniejącego przestrzeni publicznej przy jednoczesnym wspieraniu przekształceń w zakresie rodzaju i standardów usług dostarczanych w tej przestrzeni. Możliwe wsparcie rozwoju usług kreatywnych systemem grantów.

Lapidarium przed kościołem parafialnym (Parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny)

Obecnie teren zieleni z elementami rzeźb związanych z kultem religijnym. Proponuje się wykorzystanie tej przestrzeni na formę upamiętnienia dziejów miasta, a szczególnie roli kościoła, poprzez stałą wystawę w postaci plansz i dodatkowych eksponatów, m.in. przeniesionych z miejsc, gdzie grozi im unicestwienie.

Dostosowanie wieży kościelnej do funkcji turystycznych (Parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny)

Wymagany zakres prac obejmuje zabezpieczenie przeciwpożarowe konstrukcji drewnianej i instalacji oraz remont/

uzupełnienie schodów. Niezbędne jest też przygotowanie organizacyjne – przeszkolenie personelu i ustalenie stałego terminu otwarcia obiektu dla zwiedzających.

Plac położony pomiędzy budynkami szkolnymi a strefą probostwa

Jest to strefa aktywności młodzieży. W pierzei północnej koncepcja przewiduje nowy obiekt widowiskowo-sportowy o charakterze społecznym. Po przeciwnej stronie (południowa) proponuje się otwarcie przejścia na plac przed domem parafialnym i ośrodkiem kultury chrześcijańskiej w istniejących obiektach (remont ujęty w GPR).

Plac Grunwaldzki (teren poza obszarem opracowania, ale wpływający na przyjęte rozwiązania)

Adaptacja i rozszerzenie funkcji handlowo-gastronomicznej.

Plac Strażacki

Utworzony przez poszerzenie ulicy Strażackiej i utworzenie strefy pieszej po wyprowadzeniu siedziby staży pożarnej. W jej obiektach proponuje się utworzenie ośrodka aktywizacji społecznej lub kulturalnej. Część bram garaży wozów bojowych proponuje się usunąć, aby stworzyć otwarte przejście do wewnętrznego dziedzińca – śródmiejskiego pasażu z funkcjami kulturalno-gastronomicznymi, z cało-

dobowym przejściem na ulicę Podgórną. W części północnej placu, w miejscu stacji paliw, proponuje się utworzenie stałej sceny zewnętrznej do występów artystycznych. Układ ogródków gastronomicznych placu tworzy amfiteatralną widownię dla tego typu aktywności.

Plac Kasztanowy

Na podwórku wspólnym dla budynków przy ul. Żeromskiego 4, 6, 8 zakłada się funkcjonowanie przestrzeni jako strefy odpoczynku i relaksu (drzewa zapewniają cień i umożliwiają montaż elementów atrakcyjnych dla dzieci, np. siatki do siedzenia), a także strefy kreatywnej dla dzieci. Koncepcja zagospodarowania placu zakłada wydzielenie dwóch jego części: strefy zabaw i sportu dla dzieci oraz bezpośredniej strefy spotkań sąsiedzkich.

Plac Mleczny

Na podwórku przy ul. Smolenia 11 i 13 zakłada się rozbiórkę budynków mleczarni oraz prace remontowe lub zabezpieczające pustostanów zlokalizowanych w obrębie podwórza. Proponuje się wydzielenie w obrębie obszaru podwórza trzech stref o różnicowanym zagospodarowaniu i użytkowaniu: strefy aktywnej – umożliwiającej organizację wydarzeń, imprez plenerowych oraz spotkań sąsiedzkich (także pod zadaszeniem), wyciszonej strefy dla seniorów – z dostosowanymi dla osób star-

szych elementami detalu urbanistycznego oraz strefy głównej – pełniącej rolę ogrodu społecznego.

Uzupełnienie zabudowy pierzejowej i zagospodarowanie narożników kwartałów

Zakłada się uzupełnienie zabudowy: w narożniku ulicy Piekarskiej i S. Żeromskiego – planowana funkcja: budynek usługowo-mieszkaniowy, plac zlokalizowany za budynkiem narożnym położonym przy ulicach Piekarskiej i J. Smoleńca – planowana funkcja: zagospodarowany plac, strefa wejściowa do zlokalizowanych wewnątrz obiektów usługowych, niezabudowany narożnik ul. S. Żeromskiego i B. Chrobrego – planowana funkcja: strefa wejściowa do obiektu Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich, drugi narożnik przy ul. S. Żeromskiego i B. Chrobrego – planowana funkcja: strefa wejściowa do obiektu mieszkaniowego zlokalizowanego przy ul. B. Chrobrego 28.

Ośrodek aktywizacji społeczno-kulturalnej i artystycznej – działania inwestycyjne

Zagospodarowanie na potrzeby uruchomienia ośrodka aktywizacji społecznej (centrum aktywności lokalnej) budynków dawnej straży bądź dawnej mleczarni. Projekt zakłada adaptację i wyposażenie pomieszczeń w lokalu na potrzeby prowadzenia działalności ośrodka.

Miejska łąka

Budynek starej poczty i znajdujący się za nim teren (ul. Piekarska) doskonale nadaje się do zaaranżowania miejskiej łąki kwietnej z pasieką. Proces powstawania i prowadzenia działań na łące, angażując we współpracę instytucje kultury i placówki oświatowe, tworzy kampanię prowadzoną za pomocą narzędzi społecznych. Skutkiem działań jest rewitalizacja obszaru poprzez poprawę estetyki oraz wspieranie działań marketingowych właściciela terenu.

Restauracja

Projekt zakłada utworzenie lokalu gastronomicznego w budynku przy ul. S. Żeromskiego 20. W lokalu miałyby być serwowane potrawy przygotowane przez uczniów Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich. W ramach projektu planuje się nawiązanie współpracy z pobliskimi podmiotami (np. zniżki na lunchy) oraz przygotowanie specjalnej oferty promocyjnej dla seniorów. Finansowanie: Działanie 9.1 Aktywna integracja, Poddziałanie 9.1.5. Programy aktywnej integracji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym – konkurs, Poddziałanie 11.1.4 Poprawa efektywności kształcenia ogólnego – tryb konkursowy.

Przyjazna ulica

Projekt zakłada poprawę jakości ulic i ciągów pieszych w kwartale. W ramach projektu proponuje się wykonanie remontu chodników wraz z dopuszczeniem ruchu rowerowego (utworzenie ciągów pieszo-rowerowych), zwężenia ulic, ograniczenia prędkości, wprowadzenie elementów małej architektury (kosze, ławki, zieleni). Finansowanie: (wymiana oświetlenia ulicznego, budowa dróg rowerowych, budowa buspasów) – Działanie 4.5. Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie, Poddziałanie 4.5.1. Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie – ZIT.

Nowy obiekt widowiskowo-sportowy?

Obiekt mógłby być zlokalizowany na placu pomiędzy budynkami szkolnymi a strefą probostwa. Posiadałby charakter społeczny. W ciągu dnia byłby wykorzystywany przez szkoły (sala gimnastyczna, aula), a po południu i wieczorem dostępny publicznie.

Źródła finansowania

Poszerzenie działań promocyjnych

Podczas informowania mieszkańców o planowanych działaniach metodą door-to-door wskazywali oni na potrzebę poszerzenia zakresu działań informacyjno-promocyjnych związanych z postępowaniem działań rewitalizacyjnych w Bytomiu. Wszystkie informacje na ten temat można znaleźć na stronie bytomodnowa.pl, jednak zdiagnozowano, że ta forma informowania może okazać się niewystarczająca.

Warto rozważyć poszerzenie promocji działań rewitalizacyjnych, a tym samym całego miasta. Bytom posiada wysoki potencjał lokalizacyjny związany z przynależnością do Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii oraz z dobrą dostępnością komunikacyjną (połączenie liniami autobusowymi i tramwajowymi KZK GOP oraz kolejowymi Kolei Śląskich z innymi miastami konurbacji, autostrada A1, bliskość portu lotniczego Katowice–Pyrzowice). Warto, by promocja miasta odnosiła się do możliwości lokalnych przedsiębiorstw i inicjatyw. Strategia promocyjna miasta powinna wykorzystywać potencjał działających w mieście instytucji kultury. Współpraca w planowaniu działań promocyjnych z innymi podmiotami powinna się przysłużyć poprawie i zbudowaniu nowego, trwałego wizerunku Bytomia.

Poszerzenie oferty źródeł finansowania o budżet obywatelski

Podczas działań przeprowadzonych w przedmiotowej lokalizacji dostrzeżono, że oferta źródeł finansowania prezentowana przez miasto mogłaby zostać poszerzona, aby lepiej odpowiadać na potrzeby mieszkańców. Dla tych mniej zaawansowanych w samodzielnych działaniach pomocne będzie przywrócenie budżetu obywatelskiego jako prostego narzędzia wspomagania inicjatyw oddolnych. Powiększenie oferty źródeł finansowania, które nie wymagają dużej wiedzy i zaangażowania od mieszkańców, mogą ułatwić i zachęcić ich do zaangażowania się w działania rewitalizacyjne, co jest szczególnie istotne w początkowej fazie pracy z nimi.

Dodatkowe informacje na temat działań rewitalizacyjnych i sposobów ich realizowania znajdują się na stronie www.bytomodnowa.pl oraz w broszurach dostępnych w Urzędzie Miejskim.

Lista broszur:

- *Co ja będę miał z procesu rewitalizacji?*
- *Co mi dadzą projekty inwestycyjne Bytomskich Mieszkań? Poradnik dla mieszkańców*
- *Co przedsiębiorca powinien wiedzieć o rewitalizacji?*

- *Poradnik dla organizacji pozarządowych*
- *Karty informacyjne Jak zrealizować inicjatywę lokalną?*
- *Czy senior może włączyć się w rewitalizację?*
- *Rewitalizacja dla wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych*
- *Partnerstwa dla realizacji wspólnych projektów*
- *Karta informacyjna Specjalna Strefa Rewitalizacji*
- *Rozbark – tu się dzieje! Pierwszy przewodnik po rewitalizacji w Bytomiu*
- *Publiczne, komercyjne i filantropijne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych (infrastrukturalnych i społecznych) w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji. Bytom 2020+ – poradnik dla interesariuszy procesu rewitalizacji w Bytomiu*
- *Koncepcja wdrażania mechanizmu regrantowego dla organizacji pozarządowych*
- *Plan działania w zakresie edukacji, komunikacji społecznej, partnerstwa inwestycyjnego i promocji rewitalizacji miasta Bytom. Podręcznik wdrożenia dla realizatorów projektów.*

Pozostałe produkty projektu pilotażowego znajdują się na stronie www.bytomodnowa.pl.

Zrealizowane inicjatywy lokalne

Poznaj 5 bytomskich inicjatyw

I ty możesz zrobić coś dla swojego miasta! Sięgnij po karty dotyczące inicjatywy lokalnej dostępne w Urzędzie Miejskim oraz na stronie www.bytomodnowa.pl. Broszury wydane zostały przez Urząd Miejski w Bytomiu wraz z Ministerstwem Inwestycji i Rozwoju.

Inicjatywa lokalna jest narzędziem umożliwiającym mieszkańcom realizację niewielkich działań służących lokalnej społeczności. Projekty te mogą dotyczyć zarówno realizacji działań infrastrukturalnych w bezpośrednim otoczeniu mieszkańców (małych zmian przestrzennych), jak również działań społecznych pozwalających na aktywizację i integrację lokalnej społeczności. 29 sierpnia 2017

roku Rada Miejska w Bytomiu przyjęła uchwałę w sprawie określenia trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków na realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy. W ramach projektu pilotażowego rewitalizacji prowadzonego na terenie Bytom Śródmieście w roku 2017 zrealizowanych zostało łącznie 5 inicjatyw lokalnych.

Wystawa „Bytomskie kamienice”

Przypominają o przeszłości i teraźniejszości. Świadczą o korzeniach miasta lokowanego w 1254 roku. Wówczas powstał Rynek wraz z całym układem średniowiecznych ulic. Na Rynku wznoszono kolejne siedziby samorządu miejskiego, a kupcy wystawiali swój towar na targach i jarmarkach. To miasto handlu. Niezależnie od upływu czasu kamienice Bytomia niezmiennie służyły aktywności gospodarczej oraz zaspokajały potrzeby mieszkańców. Gospodarka napędzała rozwój miasta,

które rozkwitło dzięki kopalniom srebra i ołowiu – nazywane było Srebrnym Miastem. Jednak w XIV wieku wydobycie srebra upadło, a Bytom na kilka wieków zamienił się w senną, peryferyjną miejscinę. Ta zła passa trwała do pierwszej połowy XIX wieku. Wtedy odkryto złoża rud cynku i węgla kamiennego. Szybki rozwój przemysłu wydobywczego i ciężkiego w ciągu stu lat przekształcił liczące w 1830 roku trzy tysiące mieszkańców miasteczko w piękne, ponadstutysięczne miasto, największe na Górnym Śląsku. Znisz-

czenia wojenne starówki naprawiano w latach 50. poprzez zabudowę mieszkalną inspirowaną wzorcami „socjalistycznych” założeń urbanistycznych i form architektonicznych. Wprawdzie pozbawione były one uroku, ale szanowały historyczny układ ulic. Później, pod propagandowym hasłem „Bytom miastem węgla i stali”, doprowadzono do ruiny znaczną część starówki, okazując brak szacunku dla spuścizny duchowej i materialnej tkwiącej w układzie urbanistycznym i poszczególnych budynkach. Regres miasta w dobie transfor-

macji ustrojowej łączył się z upadkiem kopalń, powodując degradację społeczną i materialną. Zwiastunem przełamania złej passy była zrealizowana z dużym rozmachem galeria handlowa Agora, ukończona w 2010 roku. Stanęła ona na miejscu kwartału wyburzonego w latach 70. XX wieku. Dzięki inwestycji eleganckie sklepy powróciły w obręb starówki, a jej układ urbanistyczny ponownie stał się czytelny.

Przebudowa płyty Rynku, ożywienie handlu oraz trwająca rewitalizacja zabudowy sprawiły, iż starówka powraca do roli ulubionego miejsca spacerów, wypoczynku i rozrywki mieszkańców Bytomia, a jego kamienice wciąż mówią o wielkości i pięknie ulic miasta, szykując się na nadejście lepszych czasów.

Pocztówki ze zbiorów Czesława Czerwińskiego

Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

**Wnioskodawca/
lider inicjatywy:**

mieszkańiec
Bytomia

**Wkład finansowy
gminy Bytom:**

2 000 zł

**Termin realiza-
cji:**

10 i 16 grudnia
2017 roku

„Sąsiedzkie spotkania przy grach planszowych”

Od 7 lat na terenie Szkoły Podstawowej nr 4 w Bytomiu odbywa się Festiwal Gier Planszowych w ramach działalności Szkolnego Klubu Gier „Planszopernik”. W ramach festiwalu organizowane są różne działania, takie jak nauka gier planszowych w klasach, turnieje dla dzieci i młodzieży, wspólne granie rodziców z dziećmi. Jednakże do tej pory aktywności realizowane w ramach festiwalu skierowane były przede wszystkim do uczniów szkoły oraz ich rodziców. Świadczy o tym także termin realizacji, bowiem festiwal odbywał się w godzinach 9.00–17.00, a więc w czasie, gdy dorośli mieszkańcy pracują. Szkoła jako jedna z nielicznych instytucji publicznych znajdujących się na terenie pilotażowym chciałaby włączyć się w aktywizację społeczności lokalnej. Stąd też organizatorzy festiwalu, na co dzień pracownicy szkoły, wpadli na pomysł, aby otworzyć go także na mieszkańców Śródmieścia poprzez realizację poświęconej im części festiwalu „Sąsiedzkie spotkania przy grach planszowych”. Dlatego też w tym roku festiwal został wydłużony do godziny 19.00, a ostatnie dwie godziny zostały poświęcone na organizację turniejów gier planszowych dla osób dorosłych, co miało zachęcić do przyjscia na festiwal. W trakcie festiwalu można było także

nauczyć się grania, w czym pomagali wolontariusze – uczniowie. „Sąsiedzkie spotkania przy grach planszowych” cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem, bowiem wzięło w nich udział około 80–100 osób. Były to zarówno rodziny z dziećmi, jak i dorośli mieszkańcy w żaden sposób niezwiązani ze Szkołą Podstawową nr 4.

Pojawiały się głosy, że jest to bardzo dobra inicjatywa oferująca możliwość poznania nowych osób i integracji. Gry planszowe uczą współpracy, logicznego myślenia i radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Stwarzają także możliwość poznawania nowych ludzi, a nawiązane podczas wydarzenia znajomości mogą skutkować stworzeniem trwałej relacji, a w późniejszym czasie doprowadzić do współpracy przy istotnych działaniach lokalnych. Głównym celem inicjatywy było rozpropagowanie idei wspólnych spotkań przy grach, a także zachęcenie do aktywności społecznej oraz do aktywnego spędzania czasu. Szkoła Podstawowa nr 4 w Bytomiu mogłaby stać się ośrodkiem aktywizacji społecznej mieszkańców poprzez otwarcie się na okolicznych mieszkańców. W późniejszym czasie możliwe jest także roz-

szerzenie inicjatywy i wyjście poza szkolne mury w celu organizacji turniejów gier podwórkowych.

Sąsiedzkie spotkania przy grach planszowych
Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

**Wnioskodawca/
lider inicjatywy:**

mieszkaniec
Bytomia

**Wkład finansowy
gminy Bytom:**

2 000 zł

**Termin
realizacji:**

17 listopada
2017 roku

Podwórko sąsiedzkie

Mieszkańcy kamienicy przy podwórku ul. S. Żeromskiego 20 w ramach inicjatywy lokalnej chcieli poprawić jakość przestrzeni półpublicznej, w której funkcjonują na co dzień. Cały projekt zaplanowany w ramach wspólnych prac został rozpisany na kilka etapów, jednak elementem wyjściowym było utwardzenie i uporządkowanie płyty placu. Ze względu na nieutwardzony charakter podłoża znacznie utrudnione było korzystanie z podwórza zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym oraz podczas deszczowej pogody. Stan przestrzeni nie za-

chęcał do spędzania w niej czasu nikogo, żadnej z grup wiekowych. Ponadto podłoże nieutwardzone w znacznym stopniu utrudniało poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami. W ramach inicjatywy lokalnej mieszkańcy zakupili 54 m² kostki ażurowej, która posłużyła do pokrycia części placu. Znajdującą się w tym miejscu kostką granitową pokryli pozostałą część placu, dzięki czemu utworzono miejsce spędzania czasu wspólnego, które wspiera zawiązywanie więzi sąsiedzkich dla całego kwartału pilotażowego.

Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

**Wnioskodawca/
lider inicjatywy:**

mieszkaniec
Bytomia

**Wkład finansowy
gminy Bytom:**

5 000 zł

**Termin
realizacji:**

grudzień
2017 roku

Przekazanie światła

Warsztaty plastyczne dla dzieci nawiązujące do tradycji związanych ze wspomnieniem św. Łucji. Podczas spotkania uczestnicy wykonywali wianki. Dzięki krótkiej prezentacji poznali także historię św. Łucji oraz tradycję związaną ze Świętem Światła. Po kończącej wydarzenie procesji ze światłem na uczestników czekał słodki poczęstunek.

Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

**Wnioskodawca/lider
inicjatywy:**

Parafia Rzymsko-Katolicka
św. Trójcy

**Wkład finansowy
gminy Bytom:**

1 940 zł

**Termin
realizacji:**

16 grudnia
2017 roku

Zimowe spotkania sąsiedzkie „Zrób sobie prezent”

W czasie spotkania odbyły się przygotowane przez Fundację Napraw Sobie Miasto warsztaty dla małych i dużych w zakresie decoupage'u i rzeźbienia w masie papierowej. Towarzyszyła im, bezpłatna wymiana i możliwość przekazania ubrań. Zainteresowani procesem rewitalizacji miasta mogli zasięgnąć wiedzy w punkcie informacyjnym.

Źródło: Archiwum Urzędu Miejskiego w Bytomiu

**Wnioskodawca/
lider inicjatywy:**

Fundacja Napraw
Sobie Miasto

**Wkład finansowy
gminy Bytom:**

1 822 zł

**Termin
realizacji:**

9 grudnia
2017 roku

Chcesz dowiedzieć się więcej na temat rewitalizacji?

Poniżej znajdziesz niezbędne dane:

Biuro Organizacji Pozarządowych

Rynek 26/5

tel.: 32 388 33 47

e-mail: pozarzadowe@um.bytom.pl

www.bytomodnowa.pl

Blog prawno-finansowy *O co pytają bytomianie?*

www.bytomodnowa.pl

Bank i Wzajemnych Usług Sąsiedzkich

Rynek 26/5

tel.: 32 388 33 47

e-mail: pozarzadowe@um.bytom.pl

www.bytomodnowa.pl

Komitety Rewitalizacji

Biuro Rewitalizacji i Funduszy Europejskich

ul. Parkowa 2

tel.: 32 283 62 27

www.bytomodnowa.pl

Poradnik *Publiczne, komercyjne i filantropijne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych*

www.bytomodnowa.pl

Badanie jakości życia mieszkańców

www.bytomodnowa.pl

URZĄD MIEJSKI W BYTOMIU
Biuro Rewitalizacji i Funduszy Europejskich

41-902 Bytom, ul. Parkowa 2
tel. 32 283 62 27 | faks: 32 283 62 27
e-mail: zf@um.bytom.pl

www.bytomodnowa.pl

Materiał bezpłatny

ISBN: 978-83-66181-01-4

Redakcja:

Centrum Doradztwa Strategicznego SC
we współpracy z Urzędem Miejskim w Bytomiu

Opracowanie graficzne i realizacja:

.bringMore advertising

www.bringmore.pl

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Publikacja przygotowana w ramach projektu pilotażowego w zakresie rewitalizacji pn. „Bytom OdNowa – innowacyjne projekty mieszkaniowe i rozwój inicjatyw społecznych” finansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014–2020